Цана асобнага нумару 10 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 3 (54). Вільня, Субота 8 студня 1927 г. Год III

# СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Вольная, Незалежная, Злучаная Беларусь!

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:
ВІЛЬНЯ, ПОЛАЦКАЯ 4. (WILNO, POŁOCKA 4).
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадзіны апрача сьвята.
Рэдактар прыймае ад 12 да 2 гадз.

Зямля Сялянству бяз выкупу!

Падпіска:
на адзін месяц — 1 зал., на 3 месяцы — 2 зал., на 6 месяцаў 4 зал., на год — 8 зал.
Дзя заграніцы удвая даражэй.
Аплата надрукаванага залежыць ад рэдакцыі

ОРГАН БЕЛАРУСКАГА СЯЛЯНСКАГА САЮЗУ.

Выходзе два разы ў тыдзень — у сераду і ў суботу нараніцы.

## Даўно пара.

Усе польскія партыі, пасьля заняцьця Пілсудскім беларускіх зямель, хлынулі ў наш край, каб сярод Беларусаў вяесьці польскую працу, каб знайсьці сабе ўплывы сярод нашага насяленьня. Цямнейшыя гушчы нашага народу паверылі некаторым агітатарам чужымцам-Палякам, якія выступалі пад беларускай маскай і на'т аддалі за іх галасы пры выбарах. Такім чынам, у віленскім вокругу мела пэўны пасьпех „Вызваленьне“, а на Палесьсі ППС. Але ашуканствам ня доўга прышлося гэтым партыям туманіць нясьведамую частку насяленьня Заходняе Беларусі. Ужо ў 1924 г. пачало трашчэць „Вызваленьне“ і фактычна цяпер, можна сказаць, што гэтая партыя на беларускіх землях зусім пахавана. Польскую партыю сацыялістычную спаткала такая самая доля. Праўда, дзякуючы таму, што гэтая партыя арудавала на Палесьсі, якое найдалей ляжыць ад культурных беларускіх цэнтраў, удалося ёй прытрымацца крыху даўжэй. Перад сваей сьмерцяй партыя ППС хапілася на'т за думку, каб выдаваць свой орган на расейскай мове. Шмат грошы на гэта затраціла, але ніхто не хацеў чытаць гэтае газэты, бо Беларусы ўжо добра ведаюць, што ўсе польскія партыі хочуць толькі аднаго: якнаймацней прыціснуць нашага селяніна, як найбольш яго эксплёатаваць, якнайбольш выкарыстоўваць яго і сілай прымацаваць да Польшчы. І канец канцом партыя ППС злажыла свае манаткі, зачыніла „Красное Знамя“ і дала дралу з нашых беларускіх зямель. Даўно пара было гэта зрабіць.

Можна падумаць, што калі „Вызваленьне“ на нашых землях развалілася, а ППС уцякла, дык усе польскія партыі пакінулі Беларусаў у супакоі, пакінулі іх пад апекай толькі беларускіх партыяў. Не. Палякі і далей вядуць сваю працу на нашых землях, бо вельмі шкадуюць нас выпусьціць з сваіх рук. Але цяпер ім удалося вельмі добра замаскавацца, бо на'т некаторыя беларускія дзеячы ня могуць пазнаць іх запраўднага твару. Дык вось гэтай партыяй, якая вядзе і далей польскую працу на нашых землях, ёсьць „Niezależna Partja Chłopska“.

У гэтую партыю яе спрытны павадыр патрапіў уцягнуць некалькі асоб беларускага походжаньня: Галавач, Шапель і інш. і прыказаў ім каб лаялі польскі ўрад, каб прамаўлялі да народу пабеларуску, каб быццам дамагаліся зямлі для сялян, а сам у Варшаве робіць згаворы з іншымі Палякамі, каб беларускія землі замацаваць пры Польшчы. Мала таго, што ў гэтай партыі знаходзяцца дагэтуль, як ужо ўспомнілі, сыны нашае вёскі, якія зусім не разумеюць, што іх павадыр вядзе палітыку згубную для беларускае справы, гэтая партыя патрапіла прыкамрацiцца да „Грамады“. У сувязі з гэтым „Грамада“ пачала бараніць гэтую партыю і гэтым памагаць ёй вясьці польскую працу на беларускіх землях. З гэтай працай Беларусам цяжэй змагацца, бо калі проці Вызваленьня і ППС выступалі ўсе беларускія партыі, то цяпер проці польскай незалежнай партыі хлопскай выступае Сялянскі Саюз і Бел. Хр. Дэм., а „Грамада“ бароніць яе. Вось гэтая абарона ёсьць красамоўным прыкладам двуліцовай палітыкі грамадоўскіх павадыроў, якія слухаюць загадаў з Варшавы, а ў беларускія гушчы пускаюць лёзунгі, што яны хочуць вызваліць беларускі народ з пад улады польскіх паноў і буржуяў. Пакуль будзе цёмны наш селянін, датуль „Niezależna Partja Chłopska“ з „Грамадой“ будуць туманіць галовы нашаму сялянству і скіроўваць аружжа не проці нашых ворагаў польскай буржуазіі, але проці беляруская сялянства. Але ўжо надыходзяць весткі, што сялянства пачынае разумець фальшывую працу ўсіх польскіх партыяў і незалежнай партыі хлопскай і яе абараніцельніцы. Арганізаванае сялянства павінна будзе сказаць ім: „Марш у Варшаву, там рабіце сваю палітыку; мы будзем самі гаспадарамі, самі падзелім сваю зямлю“.

*А. Незалежнік.*

## АСНОВЫ БЕЛАРУСКАЕ ШКОЛЫ.

У цяжкіх муках родзіцца беларускае школа ўва ўсіх частках падзелянае Беларусі. Мы можам казаці, што ў Радавай Беларусі толькі адносна справа разьвіцьця беларускага школьніцтва стаіць ляпей, чымся ў Заходняй Беларусі, ды можна сказаць нават, у Беларусі пад Латвіяй. Прычын на гэта шмат. Перадусім страх нашых ворагаў — пераможцаў, якія баяцца, каб беларуская моладзь праз сваю родную школу не магла пабачыць усю ману і атруту чужога выхаваньня, а разам з гэтым не магла-б адчуць тое згубнае зьявішча рэнэгацтва, якое гэтак імкнецца разьвіць чужая школа.

Аднак усе натугі нашых няпрыяцеляў дарэмныя, бо кожнаму ясна, што раз народ паўстаў да жыцьця, то раней ці пазьней гэтыя перашкоды на шляху да здабыцьця „матчынае“ роднае школы, будуць зьнішчаны. Даказам чаго найкрасамоўней служаць дзясяткі сотняў дэклярацыяў у Заходняй Беларусі з дамаганьнямі свае школы. Дый ніхто ня мае права забараніць родную школу, якая зьяўляецца адзінай інстытуцыяй праўдзівага духовага задаваленьня падрастаючае маладое гэнэрацыі, а разам з гэтым адзнакай культуры і прагрэсу.

Праўду сказаў адзін з сучасных прадстаўнікоў нямецкае пэдагагічнае філёзофіі Бэдрых Паўльсэн (B. Paulsen): ганьба ёсьць XX стагодзьдзя, калі мусім даказваць патрэбу школы нацыянальнай, гэты прынцып ясны і зусім справядлівы.

І нашыя ворагі гэтыя ўсе асновы добра ведаюць у здабываньні сваіх праваў на сваю школу, але ня хочуць чуць і ведаць у адносінах да нас! Яны выкручваюць свой розум, каб як найлепей прыкрыцца ад вочаў культурнага сьвету. Мы бачым і адчуваем, рожныя, гэтак званыя, утраквістычныя школы ня вытрымоўваючыя крытыкі, як з пункту гледжаньня пэдагогічнага, гэтаксама і з практычнага. Мы сьведкамі забароны і прасьледваньня нават, прыватных школ як агульна ўзгадавальных гэтак і адборніцкіх (спэцыяльных). Але ніщто ня можа стрымаць націск жывое народнае сілы. Беларускі народ крок за крокам, пэўна і рашуча, адваёўвае сабе школу, а мо' у гэтым змаганьні ёсьць зарука на нашу школу, запраўды баларускую г. ё. беларускую па духу, ці лепш кажучы, уласную па сваім вонкавым і ўнутраным асаблівасьцям.

У сучасны момант стан нашага школьніцтва вельмі непацяшаючы. У Заходняй Беларусі (пад Польшчай) на $2\frac{1}{2}$ міл. Беларусаў маем усяго 4 гімназіі (Віленская, Радашкоўская, Наваградзкая, Клецкая), ды адну пачатковую, прыватную школу.

У Беларусі пад Латвіяй школьніцтва ў параўнаньні з лікам насяленьня Зах. Беларусі, стаіць крыху ляпей. Ёсьць 2 гімназіі дзяржаўныя (Дзьвінская ды Люцынская, якая ў апошнім годзе была зачынена) і трохі болей, як пад Польшчай пачатковых школаў.

Аналёгічна справа беларускага школьніцтва стаіць і ў Усходняй Беларусі (пад РСФСР), дзе толькі ў Гомельшчыне (цяпер далучаная да БССР) маюцца беларускія школы ды і тыя ў вельмі абмежаным ліку.

Радавая Беларуская Рэспубліка ў межах перадусім сацыяльнага выхаваньня, а пасьля нацыянальнага (ніколі пабач!), рэлятыўна да іншых частак падзелянае Беларусі стаіць добра. Але наколькі і там далёка да сярэдняга стану задаваленьня патрэбаў асьветы, найкрасамоўней кажуць лічбы самі за сябе: На 1000 асоб прыпадае толькі 327 асоб пісьменных (граматных). Дзяцей у школе ад 8 — 11 г. вучыцца 68% (процантаў); ад 12 — 15 г. дзяцей у школе вучыцца 12% ў месьце і 6% у вёсках. (Глядзі „Доклад совета народных комисаров БССР совета нар. ком. ССРР. Материалы к докладу Адамовича, Минск 1926 г.).

Вось які непацешны стан нашага школьніцтва ў кароткіх словах.

Зразумела, што і гэтыя адваёваныя ўжо беларусамі школы, налічваюць пэўны кадр настаўніцтва. У вялікай большасьці яно папрыходзіла з чужых вучыцельскіх сэмінарыяў або іншых пэдагагічных інстытуцыяў (з расейскіх або польскіх) частка, нават, працуючая з матэрыяльных выгадаў, чужая па духу і рожналітная па прыгатаванасьці. Вось гэтая-ж настаўніцтва і мае на мэце тварыць аднолітасьць беларускае школы, тварыць дух беларускае школы, разьвіваць і насаджываць беларускую культуру ў юнацкіх душах і масах.

Рожныя адміністрацыйныя парадкі, культурныя ўплывы, пэдагагічны такт, усё гэта

зразумела, толькі паглыбляе разьбежнасьць нашае школы ў рожных падзеляных частках. Вырастае і ўзгадоваецца беларуская моладзь у рожных варунках і з рожнымі вынікамі ўзгадаваўчае працы, маючы толькі беларускую ахварбоўку, але ня маючы ўнутранай гармоніі, што нават сказваецца ў жыцьцёвых прыкладах. Вучань або абсольвэнт аднае беларускае школы з аднаго падзелу, здараецца, што зусім „чужы“ свайму калегу Беларусу з пад другога, трэцяга, а мо' і чацьвертага падзелу. А што, калі яшчэ дадаць благія вынікі палітыканства, якое вельмі часта трапляецца ў школу, паміма нашае волі? Зусім часта выклікацца могуць і выклікаюцца нятолькі непаразуменьні, але, нават, і варожасьць, асабліва калі ў школу ўносіцца „клясавае“ сацыяльнае падзяленьне дзяцей, як гэта ў значнай меры практыкуецца ў школах радавых. Зразумела, што сапраўдны пэдагог зможа зарыентавацца ў выбары пэдагогічнага такту, бо для яго ясна, што дзеці ўсе аднолькава яны нядольныя да самастойнага жыцьця.

Гэтыя шурпатасьці, якія толькі нарастаюць у сэнсе дысгармоніі навучаньня, ня зусім страшныя, а як лёгічны рэзультат таго рожнароднага складу пэдагогічнага пэрсоналу, які прыйшоў у нашыя першыя школы. Гэты дысананс невялікі, але ён чуецца і мусіць быць зьнесены. Унармаваць гэта зможа ў ваўсіх падзелах Беларусі толькі сваё ўласнае настаўніцтва, прайшоўшае беларускую падгатаваўчую школу. Патрэбны супольны пэдагагічны такт, пэдагагічны навукавы падыход да справы і аснаўныя пастуляты, або „credo“ беларускага настаўніка. Трэба, каб беларускі настаўнік вёў беларускую моладзь сьвядома і пэўным шляхам, ніколі вобмацкам або з духовым уласным дуалізмам. Моладзь, якой, у гэты цяжкі момант, пашчасьціла папасьці ў сваю родную школу, мусіць быць добра прыгатавана, каб у будучыне была якнайболей карыснай.

Вось чаму нам патрэбна пэдагагічная літэратура, ля якой можна было-б гуртавацца ўсім тым, хто прыйшоў на ніву будаўніцтва беларускае школы, якая была-б крыніцай для тых, хто хоча пачарпнуць веры, сілы духа і веды, без якіх школа будзе няпэўная і ня выканае тых заданьняў якія ўскладае на яе грамадзянства. Праўда, некаторыя спробы ў гэтым кірунку выяўляюцца, іх трэба толькі вітаць і падтрымоўваць.

Найбольш працуецца ў гэтым кірунку ў Менску, дзе выходзіць штомесячная пэдагогічная часопісь наркомсьветы БССР „Асьвета“, зьяўляюцца калі некалі ўвагі годныя артыкулы ў „Полымю“ або нават і ў „Савецкай Беларусі“ пры якой заведзена „Старонка Асьветніка“, адбываюцца „ўсебеларускія зьезды працаўнікоў асьветы“ (адбыўся VII), ды ёсьць і іншыя магчымасьці.

У Заходняй Беларусі ў гэтым кірунку справа не пасоўваецца зусім ад часу „конфэрэнцыі беларускіх пэдагогаў сярэдніх школаў“ у 1923 г.

Прыемным зьявішчам ёсьць залажэньне не пры газэце „Belaruskaja Kryniсa“ „Аддзел для нашых дзетак“ „Zorka“.

У Латвіі трэба адзначыць выхад у сьвет першага нумару ў кастрычніку 1926 г. пэдагагічнага штомесячніка, як дадатак да газэты „Голас Беларуса“ пад назовам: „Беларуская школа ў Латвіі“.

Вось збольшага гэткая пэдагагічная літэратура ў беларускай мове ў сучасны момэнт. Літэратура вельмі і вельмі малая. Поле дзейнасьці надзвычайна вялікае і момант надта важны. Мы стаімо на пярэдадні нашай перамогі ў паднятай намі акцыі за родную школу. І бяда нам, калі мы прычакаем гэтага мамэнту не падгатаваныя. Мы мусім гатавацца з усім імпэтам, бо час набліжаецца. Мы мусім таксама, зважыўшы адпаведнасьць моманту, усебакова разглядзець нашыя магчымасьці і перэспэктывы ў будаваньні свае школы; абвесьціць пэўныя пастуляты, каб нашыя настаўнікі мелі ясную праграму дзейнасьці. Трэба думаць, што сьвядомыя адзінкі да гэтага мамэнту, возьмуцца за працу ў гэтай галіне і пачнуць рупіцца, каб знайсьці супольныя асновы ў будаваньні беларускае школы. А школа беларуская мусіць быць школай самастойнай як у вонкавым выглядзе гэтак і самастойнай унутраным зьместам. Раз назаўсёды мы мусім пакінуць перайманьні толькі вонкавае формы ад суседзяў Палякаў і Расейцаў, якія самі далёка стаяць ад сусьветнае культурнае вышыні ў арганізацыі школьнае справы.

Пытаньне збудаваньня свае ўласнае беларускае школы, ёсьць парука нашага пасьпеху. Бо школа гэта наймагутнейшае аружжа ў абеспячэньні культурнага дабрабыту ўсіх народаў наагул і кожнага паасобку. Можна зусім пагадзіцца з вялікім нямецкім філёзофам Я. Фіхтэ (J. Fichte), што не мячом і вайною, а сілай народнае культуры можна вызваліцца з уціску пераможцаў“. Гэтыя словы тасуюцца ў сучасны момант да нас Беларусаў.

(Далей будзе).

## СЯЛЯНЕ!
## Выпісывайце сваю газэту!

Усім добра вядома, як нам Сялянам-Беларусам цяжка цяпер жывецца. Але ніхто да нас не прыходзе і ня прыдзе каб нам памагчы. Мы ўсе разам павінны шукаць дарогі, каб палепшыць сваю долю. Гэтая дарога ў нашым асьведамленьні, у нашай арганізованасьці, у нашых супольных дамаганьнях. Каб мы ўсе маглі ведаць, як ідзе барацьба за лепшую долю Беларускага Народу, павінны чытаць сваю сялянскую газэту. **„Сялянская Ніва“** шчыра і сьмела бароніць вашыя сялянскія інтарэсы, вашыя грамадзкія і чалавечыя правы, якія на кожным кроку нарушаюць то ўлады, то паны, то іншыя няпрошаныя госьці. Толькі чытаючы сваю газэту і асьведамляючыся аб тым, што робіцца ў нашых ворагаў, што дзеецца ў сьвеце, можам спадзявацца, што надойдзе той час, калі мы самі будзем гаспадарыць на роднай зямлі.

Дык не пашкадуй 1 зл. ў месяц і пашлі яго ў рэдакцыю (адміністрацыю), за тое атрымаеш два разы ў тыдзень сваю газэту. Першыя пробныя нумары ў працягу аднаго месяца рэдакцыя высылае дарма!

Калі хочаш атрымаць пробныя нумары газэты то прысылай заяву такога зьместу:

У Адміністрацыю „Сялянскае Нівы“
ў Вільні, Полацкая 4—7.

Ветліва прашу адміністрацыю „Сялянскае Нівы“ высылаць пробныя нумары Вашай газэты на такі адрэс:

Пошта . . . .
Вёска . . . .
Павет . . . .

(—)
(подпісь).

Дня . . . . . . 192 . г.

Па атрыманьні такой заявы адміністрацыя вышлець га эту.

# З Польшчы.

### Новая устава аб штэмплевых аплатах.

Ад 1 студзеня с. г. уваходзіць у жыцьцё новая штэмплёвая ўстава. Гэтая ўстава накладае гэткія аплаты:

1) на вэксалі ад сумаў да 50 зл. — 20 гр.; ад 50 да 100 зл. — 30 гр.; ад 100 да 1.000 зл. па 30 гр. ад кожнай поўнай або пачатай сотні; ад сумаў вышэйшых за 1000 зл. па 3 зл. ад кожнай поўнай ці пачатай тысячы.

Вэксалі in blanco (без напісанай сумы) падлегаюць аплаце 30 гр. і апроч таго дадатковай аплаце перад упісаньнем сумы.

2) Аблігацыі даўговыя, скрыпты і другія лісты, якія сцьвярджаюць доўг, падлягаюць аплаце 0,5% ад сумы доўгу.

Адвакацкія ўпаўнамоцтвы падлежаць аплаце 3 зл. ад кожнага.

3) Урадавыя паданьні (заявы) ня бяручы пад увагу, колькасьці аркушоў, падлегаюць аплаце па 3 зл. Далучнікі і копіі да заяваў па 50 гр. за кожны экзэмпляр.

Падатковыя заявы, датычныя меры падаткаў, данін і г. д., маюць аплату, калі сума перавышае 100 зл. — 2 зл. Але калі сума супярэчная знаходзіцца ў межах ад 50 да 100 уключна 50 гр. За суму ніжэйшую ад 50 зл. падатку не бярэцца.

### Палякі самі сябе ашукваюць.

З Прагі варочаецца гр. Галоўка адзін з трох экспэртаў камісыі да справаў нацыянальных меншасьцяў.

Гр. Галоўка ўжо другі раз езьдзіў у Прагу, каб пагутарыць з тамашнімі ўкраінскімі палітычнымі і навуковымі дзеячамі-эмігрантамі, і быццам дайсьці да нейкай згоды з імі, каб пачаць „новы курс“ у адносінах да нацыянальных меншасьцяў.

Неяк дзіўна ўсё гэта выглядае. Быццам пад Польшчаю мала ёсьць украінскіх дзеячоў. і затым трэба езьдзіць заграніцу шукаць эмігрантаў. Усё гэта гавора толькі аб адным, што Палякі самі сябе ашукваюць, бо нацыянальныя меншасьці ўжо добра раскусілі Палякоў.

### Аб нацыянальных меншасьцях.

Міністар унутраных спраў Славой-Складкоўскі ў праведзе (гутарцы) з прадстаўніком „Ilustrowanego Kurjera Codziennego“ закрануў справу адносінаў да нацыянальных меншасьцяў.

„Залежыць яна, кажа міністар, ад адносінаў самай дзяржавы да нацыянальных меншасьцяў, ад адносінаў народ. меншасьцяў да да дзяржавы і, нарэшце, ад цэлага сьцягу эканамічных варункаў. Урад можа апякавацца „крэсамі“ па меры сучаснай дзяржаўнай магчымасьці. Трэба падчыркнуць, кажа ён далей, добрую волю ўраду для меншасьцяў, абапёртую на асновах канстытуцыі: аднолькавае трактаваньне ўсіх грамадзян і задаволеньне іх культуральных, духовых і матэр'яльных жаданьняў. Цэнтральны адміністрацыйны ўрад прыхільны для „крэсаў“ і гэтую прыхільнасьць пераказвае крэсавай адміністрацыі.

Сьцяг дэлегатаў з усходніх зямель, які зьяўляўся да мяне, выказаў, што адносіны адміністрацыйных уладаў да народу значна палепшалі. Пры добрай волі з абудвых бакоў, можна будзе чакаць зьліквідаваньня гаручага праблему нацыянальн. меншасьцяў у Польшчы“.

Як бачым польскія міністры толькі тое і робяць, што даюць у польскіх газэтах праве-

ЭМІЛЬ ЗОЛЯ.

# ПАВОДКА.

(Пераклад з францускага **Л. М.**).

(Працяг).

II.

Мы выскачылі на падворышча. Сэн-Жоры ляжала на дне катлавіны, паложанай ніжэй чымся ровень Гаронны амаль-што не на 500 мэтраў. Завесы высокіх тапалёў, якія прарэзалі палі, хавалі зусім раку.

— Ну, як-жа? пытаўся Цыпрук, ці вы, дзядуля, бачыце штось-кольвечы?

— Не, нічога, гавару я, нат лісты не шасьцяць.

І сапраўды неба на кругазоры спакойна драмала. Але ня кончыў я гаварыць, як усе мы разам загаманілі. Паміж тапалёў, на густой траве, паказалася нешта, быццам табун шэры, у жоўтыя латы, жывёлін, якія ціснуліся на нас праз дрэвы. Паказалася яно разам са ўсіх бакоў. Была гэта вада: хвалі падганялі адна другую, разліваючы без канца вадзяную масу, разкідаючы белую пену, галёпам разлятаючыся па зямлі.

— Скарэй! скарэй! крычэў я, трэба варочацца... дом здаровы. Нечага баяцца.

Дзеля асьцярожнасьці, мы зараз-жа ўзайшлі на другі поверх. Першымі прапусьцілі дочак. Я пачакаў покуль усе ўзойдуць, а пасьля пайшоў і сам. Дом наш стаяў на гурбяку пры дарозе. Вада залівала нязначна падворышча, трохі шумячы. Усё гэта нас не надта палохала.

— Бяда падумаеш! гаварыў Якуб каб супакоіць мір, нічога не станецца.. Ты помніш, бацька, як у 55-ым вада гэтак сама зайшла аж на падворка; было тады яе на цэлую стапу, а потым уся сьцякла. Эмэ палажыла сваіх дзяцей у ложка, а сама села ў ізгалоўі; разам з ей Вэроніка і Марыля. Якуб і Разаля стаялі каля вакна і глядзелі. Я стаў пры другім вакне з братам Цыпруком і Гаспардам. Рэчка, зрабіўшы напад на сяло, апанавала яго ўсе чыста, аж да дробных завулкаў. Вада ўжо не ляцела галёпам, а залівала супакойна і непрыкметна. Катлавіна, у якой стаяла Сэн-Жоры, зьмянілася на возера. Хутка на нашым падворышчы вада паднялася на мэтр. Я зацеміў, што яна і далей падымаецца, але казаў наадварот, што яна стаіць на месцы, а нават спрачаўся, што ўбывае.

—Пераначуеш, сынку, ў нас, сказаў я, павярнуўшыся да Гаспарда,—калі праз некалькі гадзін дарогі ня стануць вольнымі... А гэтак можа здарыцца.

Ён паглядзеў на мяне і не адказаў. Увесь твар яго быў бляды. Я зацеміў, як ён перавёў вочы на Вэроніку з нявымоўным страхам. Было восем гадзін з паловай; на дварэ было яшчэ відна ад нейкага смутнага сьвятла пад палавым небам. Чалядніцы, перад тым як узайсьці на паверх, дагадаліся і прынясьлі лямпы. Я загадаў запаліць іх, каб цёмны ўжо пакой стаў ад сьвятла весялейшым. Цётка Агата адсунула стол на сярэдзіну, хочучы з'арганізаваць ігру ў карты. Гэта ўдалая кабета, якая час-ад-часу пераглядалась са мной, мэціла перадусім забавіць дзяцей. Тутака праявілася ўся яе адвага і нязвычайны гумар, і яна сьмяялася каб адагнаць страх, каторы ўзрастаў каля яе. Партыя сабралася. Цётка сілай пасадзіла за стол Эмэ, Вэроніку і Марылю. Дала ім карты ў рукі, а сама здавалася ажно ў газарт увайшла: біла, картавала, раздавала з такім гоманам, што заглушала шум вады. Але нашых дачок ня так лёгка было падмануць. Сядзелі яны блядыя, нарваваліся і прыслухваліся. Што мінуту ігра пристанаўлялася. Адна з іх павярнулася да мяне і запыталася ў паўголаса:

— Дзядуля, усё падымаецца?

Вада падымалася раптоўна.

— Дзе там, не! іграйце далей. Ніякага страху няма. Ніколі не сьціскалася ў мяне гэтак сэрца ад непакою. Мужчыны стаялі перад

# Куцьця бяздольных.

(апавяданьне з меставага жыцьця).

Зьліжалася куцьця... У Вільні на вуліцах рабілася неспакойна: людцы шмыгалі ўзад і ўперад па сьлізкіх замерзлых ходніках некаторыя, няспрытна адступіўшыся, валіліся, але ўраз-жа падніmаліся стыдліва і беглі далей.

Прад куцьцёй і Калядамі найболей клапаціліся гаспадынькі; на вуліцах і перавулках толькі іх і відаць было, абчэпленых рознымі рэчамі, ядомінай і інш.

Марозік з ветрыкам рабіў усім шчочкі ружовенькімі.

„Малады чалавек“, гадоў пад сорак, стаяў на рагу Вялікай і Сьвята-Янскай вуліцы і ахвотна прыглядаўся да руху на вуліцах, кідаючы вачыма на ўсе бакі.

Меў на сабе вясеньнюю стараватую пальціну і... брыль.

Відаць холадна было яму, бо і каўнер пальта наставіў і скорчыўся.

Нос меў нязвычайна шырокі, у гару задзёрты і вочы піўныя, страшэнна вялізныя; твар тоўсты, шырокі.

Блізка гадзіны прастаяўшы гэтак, ён раптоўна схамянуўся, зьняў брыль з галавы сваей і пачаў махаць... Праз дарогу падыходзіла да яго знаёмая жанчынка — абчэпляная з ног да галавы „пакункамі“.

Была змучыўшыся... Пот выступаў на прыгожай, распаленай твары.

Заўважыўшы яго, махаючага брылем, нясмачна неяк ухмыльнулася і ўжо манілася бокам каля яго прайсьці, але ён затрымаў яе, кажучы:

— Васпані дазволіце, дык з вялікай радасьцю памагу вам нясьці...

Яна адвярнулася і, з падзякай глянуўшы на яго, затрымалася.

У адну хвіліну Піліп (так звалі гэтага „маладога чалавека“) абчапіўся ейнымі пакункамі і яны ціха пайшлі да ейнае кватэры. За ягоную дабрату, васпані, ідучы наўперадзе, штомінутна да яго адварачвалася, казала яму розныя лёстачкі і ўсьміхалася прыхільна.

Піліпу было не да сьмеху: мяшок круп на куцьцю сьпераду, мяшок пшэннай мукі ззаду, пад рукамі і ў руках цэлы шнур цыбулі, колькі вялізных рыбін у паперцы і іншая, патрэбная толькі ў гаспадарцы і толькі дзеля гаспадынь, драбяза.

Ня гледзючы на мароз, Піліп быў спацеўшы, але... як ужо ахвяраваўся, дык цягнуў лямку да канца. Слухаючы апавяданьні жанчыны ён шмат чаму дзівіўся.

Гэтак, калі верыць ейным словам, дык ён у пярэднім мяшку нясе, ня крупы а... ні больш ні менш — кашу!?

— Якая-ж каша, калі тут, васпанічка, звычайныя пэрловыя крупы? — казаў Піліп, шчупаючы недаверчыва мяшок.

Жанчынка была чыстакроўнай віленскай полькай; але ўмела добра пабеларуску..

— Папольскаму „кашай“ завуцца крупы! — тлумачыла яму.

— Яны-ж яшчэ ня звараныя! — не згаджаўся Піліп.

— Усё роўна кашай завуцца!

— Дык тады і ў тым мяшку, што на плячох ня пшонная мука, а проста бліны, ці булкі, ці клёцкі? — ня ўнімаўся ён.

Урэшце супакоіўся. У духу пацешаў сабе, што пальто ягонае не прамокне сьпераду ад „кашы“ і не зашмальцуецца ззаду ад бліноў ці клёцак...

Ішлі, аддыхалі і ізноў ішлі...

На вуліцы Мастовай мела яна кватэру. Дайшоўшы да ганку свайго, — прыстанавілася, не даючы яму нават у калідор зайсьці.

— Ну, дзякую пану Піліпу за падмогу! — прамовіла яна — не хачу „васпана“ лішне трывожыць — сама занясу!

Узяла ад яго пакункі і ўжо пераступала парог, калі ён загамавіў:

— Паважанай васпані вядома мусіць, што я адзінокі?

— Канешне... Ну, а што?

— Куцьцю хацеў сумесна з знаёмымі па хрысьціянску спатыкаць, каб... з вамі?.. Грошы патрэбныя на гэта даў-ба...

Аднаму маркотна, панічка, як ваўку...

Яна задумаўшыся патупіла вочы.

Піліп просючым голасам цягнуў:

— ...І аплаткі маю, дастаў ад ксяндза, ня трэба-б вам клапаціцца...

Маладзіцы дакучаў ціжар; нецярпліва парушыла яна плячмі і пачала была казаць:

— Што-ж зрабіць?... але, зірнуўшы на ягоны няпрыгожы, курносы, з буркулаватымі вачыма твар — спынілася. Думкі кінуліся другою дарогай: Гэткае — думала сабе — страхоцьце! Надта патрэбны!... Яшчэ дзяцей перапужае. Ведала яна апрача таго, што Піліп быў праўдзівым абжорай (знала яго ўжо некалькі год), дык добра раздумаўшы, парашыла:

— Мы з мужам вас натда глыбака цэнім, але... на жаль... ужо шмат запрошана... за сталом будзе аж дванаццаць душ!... трынаццатым быць у нас пану — ні тое ні сёе.., неяк не выпадае!... Выбачайце, але што-ж зрабіць?! не магу!

Піліп стаяў як, памыямі абліты! Спацеў, нясучы ейныя клумкі, даваў грошы, аплаткі, прасіўся!... і ані блізка! за адзін стол не згадзіліся пасадзіць з сабой... кажа „будзеш трынаццатым“!

Задумаўшыся моцна ён на’т не заўважыў, як жанчынка адыйшла да сваей кватэры.

Плюнаў Піліп з вялікай прыкрасьці, зышоў з ганку і пакіраваўся дамоў.

Ня было больш нікога такога, да каго можна-б было прасіцца на сумесную куцьцю, больш ня меў знаёмых!

А добры гэта быў чалавек: вызначаўся набожнасьцю; любіў памагаць бяздомным і калекім; хоць куды быў чалавек! але... тварам брыдкім сваім Піліп адстрашаў ад сябе ўсіх; ня мог ён мець праз гэта і добрых знаёмых, асабліва, сярод жаночнага роду. З гэтае-ж прычыны ён не жаніўся і ўсё яшчэ дзяцюком зваўся, хоць сорак гадоў стукнула яму вясной.

На дварэ рабілася цёмна...

Мароз узнімаўся і пачынаў прабірацьда касьцей! Піліп паддаў ходу, скорчыўся і схаваў твар у каўняры пальта.

Жыў ён аж на Кальварыйскай вуліцы. Праходзючы каля прыгожых крамных выставаў ён усёткі станавіўся і ўзіраўся, дрыжучы ад сьцюжы.

„Няма чаго і дамоў рупіцца“ думаў ён: „пустая кватэра, ніводнае душы...“

На вуліцах тым часам рабіліся пусткі, за тое з кожнага бадай ваконца вясёленька выбівалася сьвятло. Людзі ня спалі, а збіраліся да стала, каб у сямейным коле есьці „куцьцю“. Піліпу зрабілася надта маркотна — сумна на душы.

— Я толькі адзін! вырвалася з хворага, пакрыўджанага людзьмі сэрца.

Прайшоўшы Зялёны мост падымаўся ён па Кальварыйскай... Раптам дзьве маладыя дзяўчыны заступілі яму дарогу... сьмяюцца — ня пускаюць! Адна жорсткім, напаўп’яным голасам крыкнула:

— Што-ж пан блутаешся сам, як у пекле Марка?!

Але Піліп нічога не адказаўшы, ішоў далей.

— Мусіць на куцьцю рупіцца.. адазвалася другая больш цьвярозая: — Ня ўсе гэткія, Мартачка, як мы — бяздомныя...

Далі яму дарогу і адыйшлі, трымаючыся пад ручку.

Піліпу здалося, што апошнія словы дзяўчыны мелі ў сабе нейкую жальбу; ён прыстанавіўся і глянуў усьлед ім... Яны патроху аддаляліся і здавалася яму, што ўсё яшчэ жалюцца адна аднэй на долю...

Сэрца меў чулае..., сьціснулася яму яно ад жалю і — пабег за імі.

Дзяўчыны былі ўжо ля Зялёнага мосту, — дагнаў!

— Эй! ці чуеце, паненкі? пачакайце! — казаў ён задыхаўшыся. Яны прыстанавіліся, абярнуліся...

— Ці хочаце вы са мной куцьцю па хрысьціянску адбыць? Успомніць дзіцячыя годы? — запытаўся Піліп.

— А гарэлка будзе? — перапыніла п’яная; другая, просючы яе супакоіцца, загаварыла прыхільна да Піліпа:

— Пан на куцьцю нас да сябе?...

— Ну, вядома! — адказаў Піліп — ёсьць аплаткі... зварым куцьцю з круп, будзе перакуска...

— А гарэлка? — перабіла ізноў п’яная Марта.

— Будзе і гарэлка! — успакоіў яе Піліп. Вярнуліся ўсе і ішлі па Кальварыйскай. Дарогай Піліп забягаўся да крамаў і запасаўся ўсім, патрэбным.

Увайшлі нарэшце у кватэру ягоную; запаліў Піліп лямпу, і пачаў сумесна з трэзваю Вікцяй рыхтаваць вячэру.

У ход пайшоў „прымус“.

П’яная Марта, ходзючы па кватэры, то чупурылася і корчылася прад люстрам, то перакулівала зьнячэўку ўслоны і сталы. Разбіўшы гэткім парадкам некалькі талерак, яна ўрэшце, паклалася на ложку і пакачаўшысь крыху па пасьцелі, неўзабаве заснула.

Піліп з Вікцяй працавалі далей. Каля гадзіны адзінаццатай стол быў ужо поўны ядоміны, пад абрусом было сена.

Разбудзілі Марту. Доўга цёрла яна вочы, гаворачы нешта нявыразнае, але, як ачухалася, ды як убачыла на стале ўсячыну дык зараз ухапіла бутэльку з гарэлкай... Аднак Піліп з Вікцяй адбаранілі яе ад грэху. Вікця ўпрасіла яе, каб „на міласьць Боскую“ трымалася парадку ня псавала куцьці.

Піліп уголас памаліўся шаптала разам з ім і Вікця. Марта дзіка азіралася, ня могучы як сьлед прачухацца ада сну і гары.

Піліп узяў аплатак і падзяліўся з аднэй і другой. Спажываючы аплатак ён прасіў Бога, каб і на другі год дазволіў ім гэтак сама разам, спатыкаць сьвята... Вікця была аднэй з ім думкі, а Марта нешта недарэчнае барузьдзіла, пазіраючы на гарэлку.

Зьеўшы кашу, узяліся за гарэлку і іншую, даволі багатую перакуску.

Ніхто іх ня падганяў, ніхто не прасіў іх пачакаць: былі яны самі сабе паны, дык пілі ды елі, пытаючыся толькі наўзаем: ці досіць, ці можа яшчэ? бо асабіста кожны з іх згубіў ужо сваю меру...

---

ЭМІЛЬ ЗОЛЯ.

# ПАВОДКА.

(Пераклад з францускага **Л. М.**).

I.

Я называюся Людвік Руб’ё. Маю шэсьцьдзесят гадоў. Радзіўся ў вёсцы Сэн-Жары*) над Гароннай. Сорак гадоў вёў я барацьбу з зямлёй, каб мець кусок хлеба. Нарэшце дачакаўся пацехі: у апошнім месяцы быў найбагацейшы гаспадар у воласьці. Дом наш, здавалася, атрымаў багаславенства. Шчасьце расло, сонца было нам братам, і я ўжо ня прыпамінаў ні воднага благога збору. Было нас на фэрме амаль што ня тузін і ўсім было добра. Тут быў я, ўжо старэйшы чалавек, што кіраваў дзяцьмі на рабоце, потым мой малодшы брат Пётра, стары дзяцюк і даўнейшы сяржант, далей мая сястра Агата, каторая перайшла да нас па сьмерці свайго мужыка, кабета высокая, статная, разумная і вясёлая; яе сьмех чутны быў аж у канцы сяла. Потым ішло ўсё наша гняздо: мой сын Якуб, яго жонка Разаля і трое іхніх дзяцей — Эмэ, Вэроніка і Марыля. Першая ўзяла сабе за прымаку Цыпрука Буісона, вясёлага хлопца, ад якога мела двух малых: аднаму было два гадкі, другому дзесяць месяцаў. Другая была заручана і мелася выйсьці замуж за Гаспарда Рабюто. Трэцяя, нарэшце, выглядала сапраўднай паненкай: такая беленькая і такая далікатная, што здавалася быццам радзілася яна не ў сяле, а ў месьце.

Гэтак было нас дзесяць душ. Я быў дзедам і прадзедам. Калі мы садзіліся за сталом, з правага боку ў мяне сядзела сястра Агата, брат Пётра — злева, дзеці — сьцягам кругом стала па старшынству, галава ў голаву, аж да пісклянаці ад дзесяці месяцаў, якое ўжо ела як старое. Трэба было відзець, як лыжкі лятал̈і на талерках. Гняздо любіла добра пад’есьці. Весяла грызлі. Я чуў радасьць у жылах, калі якое малянё цягнула да мяне ручанькі і крычэла:

— Дзедка, дай-жа мне хлеба... толькі вялікую лусту, добра дзедка?...

Май гэнага году быў надта харошы. Ужо даўно ня відзелі мы такіх добрых усходаў. Якраз таго самага дня пайшлі мы з сынам Якубам паглядзець на поле. Выйшлі каля трэцяй гадзіны. Сенажаці нашыя на берагу Гаронны зарасьлі травой, яшчэ мяккай, на тры стапы вышыні, а на латцы, што летась ачысьцілі, трава падымалася да мэтру. Адтуль пайшлі мы каля жытаў і віннякоў. Шнуры гэтыя скуплялі мы год-за-годам, як ставала грошы. Жыта было густое, віннякі скрось зацьвілі, была надзея на добры ўраджай. Вярнуўшыся, абыйшлі мы шнуры на другой старане сяла. Морвы выглядалі надзіва, таксама і мігдалы. Мы вясёла гутарылі паміж сабой і будавалі праэкты далейшай гаспадаркі. Як зьбярэм грошы колькі трэба, купім сабе адзін кавалак зямлі, згонім усе шнуры ў адно месца. Будзем мы тады гаспадарамі цэлага кутка ў воласьці. Ураджай гэтага года, калі добра датрымае, здзейсьніць нашае лятуценьне. Як мы падходзілі да сяла, Разаля здалёку махала на нас і крычэла:

— Ідзеце хутчэй дамоў!

Гаспард, дзяцюк Вэронікі, прыйшоў да нас каб умовіцца, калі будзе вясельле. Разаля затрымала яго на абед. Гаспард, старшы сын гаспадара з Маранжа, быў высокі, двацацёх гадоў хлапчына, вядомы ўсім з сваей сілы, але разам з гэтым добры, залатое сэрца, ціхі, а нават сарамязьлівы, бо калі Вэроніка глядзела яму проста ў вочы, ён чырванеў.

Я загадаў Разалі клікнуць яго. На падворышчы памагаў ён чалядніцам вешаць хусты, якія сабраліся за апошні квартал. Калі ён паказаўся ў сталовым пакою, дзе былі мы, Якуб павярнуўся да мяне і сказаў:

— Гавары тата!

*) У паўднёвай Францыі.

## Князь Вітаўт.

Там за гарамі, там за лясамі,
Дзе слаўна Вільня стаіць,
Там пад старымі, там пад мурамі
Грозны дух Вітаўтаў сьпіць.

Ціха, ціхутка, у тым падзямельлі
Лямпа лаёва гарыць,
Лямпа лаёва ў мнішае кельлі,
А побач — Вітаўт Князь сьпіць.

Нераспрануты і неразуты,
Зброя на Князю блішчыць.
Дзьверы да кельлі моцна замкнуты,
Рыцар пры клямцы стаіць.

Вус як кудзеля, зрок пяруновы,
Молат руку яму гне...
У дзьверы кельлі кожны Год Новы
Моцна тры раза ён б'е.

Моцна тры разы б'е ў дзьверы кельлі,
Ўходзіць і гасіць сьвятло
І справазданьне чуць ў падзямельлі:
«Столькі гадоў уцякло!»

Князь без адказу правай рукою
Знак дае выйсьць, а сам сьпіць:
Рыцар да лямпы ўлівае лою
Паліць вагонь і... стаіць.

Ціха, ціхутка, там пад зямлёю,
Дзе сьпіць наш Вітаўт ваяк,
А над мурамі, а над гарою
Вісіць няволянькі знак.

*Фр. Грышкевіч.*

Было ўжо далёка за поўнач...
Вясёла зрабілася Піліпу з Вікцяй: апавядалі адзін аднаму пра свае дзіцячыя гады, пра куцьцю спраўляную калісь у бацькоў... Краталі і іншыя пытаньні.

Рады былі адзін аднаму.
Вясёла было мусіць і Марце, тольькі яна інакш выяўляла сваю вясёласьць: добра падпіўшы, пачала яна танцаваць па пакою, задзіраючы рукі і ногі ў гору; пяяла яна ня дужа прыгожыя песьні падчас на'т і лаючыся, вядома п'яная, але-ж ніхто і ня слухаў.

Піліп быў заняты ўжо больш важнаю справай: ён упадабаў Вікцю, бачучы, што натура тэй ня зусім сапсаваная. Зьмяркаваў ён так-жа што яна хоча і можа быць добрай гаспадыняй.

Асьведчыўся ей... прызнаўся, што не адтаго, каб ажаніцца.

Вікця згадзілася, бо аценіла яго добрае сэрца...

Ужо сьветала... На небе палілася заранка. Нарадзіўся на сьвет Хрыстус... Нарадзіліся да новага добрага жыцьця і Піліп з Вікцяй.

Яны адгулялі адначасна куцьцю і свае заручыны...

А Марта, як і раней, хадзіла, блудзіла п'яная па вуліцах Вільні, кідаючыся самахвоць на праходзючых мужчын, жадаючы быццам знайсьці паміж іх і для сябе добрага сэрцам мужа... *А. В.*

## Аб нашай мове.

(Канчатак).

IV.

Паглядзімо-ж цяпер, як-жа наша мова разьвівалася гістарычна. Паміма волі пры гэтым успамінаюцца словы нашага песьняра Васіля-Васілёк.

„Слаўна наша прошласьць! мову шанавалі,
Не чуралась ёю Польшча і Літва,
У ёй прававаліс, кнігі ў ёй пісалі,
Быў час, не чуралась ёю і Масква“.

Так гісторыя сьцвярджаець гэта фактамі. Гісторыя кажа, што да XIII стагодзьдзя наша мова нічым асобным не выдзелялася.

Толькі з XIII стаг. настае для яе залатая пара. У гэты час будуецца вялікае княства Беларуска-Літоўскае. Беларусы, як болей культурны элемэнт, адразу займаюць адказныя становішчы ў новым гаспадарстве. Беларуская мова робіцца мовай дзяржаўнай: у ёй пішуцца законы, афіцыяльныя дакумэнты. У нашай мове пашыралася і культурная праца таго часу: пісалісія летапісы і другія творы слова, друкаваліся кнігі; пабеларуску гавораць і ў полацкага вялікага князя. У наступных стагодзьдзях: XIV, XV і XVI, нашая мова робіць далейшы поступ. У беларускай мове выдаецца цэлы сьцяг юрыдычна-праўных зборнікаў; нашай мовай цікавіцца і духавенства, асабліва каталіцкае, зьяўляецца духоўная, беларуская літэратура. Агулам кажучы, нашая мова — гэта мова навукі і культуры. Так пры Казіміру I Ягайлавічу ў 1457 г. выходзіць у беларускай мове грамата, вядомая пад назова „Земскія прывілеі Казіміра“ (юрыдычна-праўны зборнік). Праз 11 гадоў у 1468 г. Казімір Ягайловіч, выдае другі дзяржаўны акт таксама ў беларускай мове, вядомы пад назовам Статута, або Судзебніка.

У друцой палавіне XV стаг. і першай цьверці XVI стаг. гэты статут, дапаўняецца новымі граматамі, пастановамі, пакуль не вырастае ў абшырны і поўны кодэкс законаў, для Літвы і Беларусі, пад назовам „Статут Вялікага Князьства Літоўскага“.

Статут гэты выхадзіў у трох рэдакцыях: у 1566 і 1588 г. г. Усе тры рэдакцыі выходзілі у беларускай мове. Гэта паказуе, што ў тыя часы наша мова была не „мужыцкая“, а мова дзяржавы, культуры. Што гэта так, а не іначай паказуе выпіска са статуту: „Пісар земскі маеть по руску літерамі і словы рускімі, усе лісты, выпісы і позвы пісаці, а не іншым языком і словы“. Значэньне гэтага статуту для нашай мовы было вельмі вялікае. Палякі, перакладаючы яго на сваю мову, часта цалком бралі беларускія словы; урэшце, з беларускай мовы карысталі і Палякі нашаго краю, пішучы судовыя назовы і розныя акты і ізноў прысвоівалі беларускія словы. Пісьменства ў беларускай мове, асабліва пашыралася ў другой палавіне XV стаг. Першая беларуская друкарня была заложана ў самым сэрцы Польшчы — Кракове (1483 г).

У тым-жа самым годзе з гэтай друкарні выйшла першая беларуская кніга: „Трыод цветная“, а ў 1491 г. выходзіць і другая беларуская кніга: „Окта“. З духоўнай літэратуры, асабліва каталіцкай, да XV стаг. трэба аднясьці гэткія творы: „Мука Хрыстова“ і іншыя. Усе гэтыя кніжкі дахаваліся ў рукапісах, напісаных славянскімі літэрамі (знах. у Пецярб. публ. бібліот.); мова мясцамі вельмі прыгожая, часам яркая і абразовая, а што найважнейшае—чыста беларуская. Праўда, што ў гэтым часе сярод вышэйшых беларускіх станаў, робіць свае уплывы лацінская і польская мова і культура. Але сярэдняя шляхта, мяшчанства, сяляне моцна трымаюцца беларускай мовы. На беларускую кнігу істнуець вялікае патрабаваньне.

У канцы XV стаг. беларускія друкарні пазакадзены ў розных мясцох Беларусі, як напр.: у Вільні, Полацку, Менску, Нясьвежу, Любчы, Заслаўі, Слуцку, Пінску і інш. местах. Шаснаццатае стаг. прыносе на Беларусь рэформацкі рух. У сувязі з гэтым шпарка пашыраецца беларускае духоўнае слова. Так у 1517 г. доктар Ф. Скарына, друкуе на беларускай мове Біблію, Псалтыр, канонік і інш, творы. Гэтымі творамі шырока карыстаецца і Масква. Васіль Цяпінскі перакладае на беларускую мову Эвангелію. Гэты вялікі патрыёт Беларусі, ужо тады адчуваў патрэбу школы ў беларускай мове. У прадмове да сваёй Івангеліі, ён бядуе аб тым, што некаторыя з Беларусаў „у польскія школы, або іншыя, сябе і дзяцей бяз встыду заправуюць“. З іншай духоўнай літэратуры можна адцёміць хоць гэткую: „Рукапісны псалтыр XVI ст. (знах. у Румянцаўскім музэі) „Біблейныя кнігі, пераклад з гебрайскай мовы (Віленск. пуб. бібл.) Апісаньне і абарона берасьцейскага сабору“, „О паправе календара“, друкавана ў Рыме, з перакладам на белар. мову. „Флорэнская вунія“, рукопіс (знах. у Ватык. бібліат.) і шмат іншай.

Вунія Польшчы з Літоўска-Беларускім Гаспадарствам у 1569 г. прыносіць вялікі ўдар беларускай мове. Беларуская мова, ступянёва замяняецца польскаю. Беларускія паны, дзеля карысьці, кідаюць усё роднае, беларускае і бяруць новае, чужое, польскае. Усё менш і менш астаецца беларускіх паноў. Але доўга яшчэ на Беларусі і Ліцьве势 пануець беларуская мова, як дзяржаўная, урадавая. Напасьледак было сказавана і гэта. Варшаўскі Сойм у 1697 г. выдаў гэткую пастанову аб нашай мове: „pisarz powinien nie po rusku a po polsku pisać“. Гэта пастанова азначала сьмерць беларускай мове ў дзяржаўным і грамадзкім жыцьці. Нашая мова асталася толькі сярод „мужыкоў“. Жыве яна яшчэ і ў духоўным жыцьці. Каталіцкі касьцёл на Беларусі ўжываець нашу мову да 1839 г. Царскім указам (Міколай I) было забаронена ўжываць беларускую мову ў касьцёлах, песьнях, малітвах.

Не гледзячы на гэтую забарону, у Віленскай дыецэзіі ў 1858, а ў Варшаўскай у 1861 г. яшчэ выдаюцца беларускія катахізмы. Рэвалюцыя 1905 г. а пасьля Вялікая Расейская Рэвалюцыя 1917 г. ускалыхнула беларускі адраджэнскі рух і нашая мова ізноў уваскрашаець сваю даўнейшую славу, а літэратурна разьвілася гэтак, што ўстала на роўні з заходня-эўропэйскімі мовамі.

V.

З выжэйнапісаннага ясна, што наша мова ніколі ня была мовай, як кажуць мёртвай. А калі яна за апошнія 300—200 год не разьвівалася, то гэта грэх, грэх цяжкі нашых вышэйшых беларускіх устаноў, каторыя як Іуды прамянялі сваю веру, абычай, культуру, мову на чужацкае, а карыстаючыся сваім прывеляваным палажэньнем, не давалі магчымасьці нашай мове свабодна разьвівацца.

Але цяпер мы, Беларусы, як адзін павінны паўстаць для абароны праваў сваёй мовы, яе гонару. Беларуская мова ў школе, судзе, касьцеле, беларуская мова ўсюды, няхай будзе нашым лёзунгам! *К. М — ч.*

— Гэтак значыць? Дык ты, сыну, пэўна прыйшоў, каб угаварыцца ў які дзень будзе вясельле?

— Але дзеля гэтага, бацька Руб'ё, адказаў той, і шчокі яго пачырванелі.

— Ня трэба, сыну, стыдацца, гаварыў я далей, гэта будзе калі хочаш на св. Фэліцыю, дзесятага ліпня. Сягоньня маем дваццаць трэцяга чэрвеня. Чакаць ня трэба будзе і дваццацёх дзён. Мая нябошчыца жонка звалася Фэліцыя, гэта вам прынясе шчасьце. Добра будзе? Згаджаешся?

— Добра, няхай будзе так, як кажэце, бацька Руб'ё, у дзень св. Фэліцыі.

І ён ударыў нас з Якубам па руках, дый так моцна, што, здавалася, мог-бы гэтак вала забіць. Потым абняў Разалю і назваў яе сваей маткай. І гэты дыдаль з вялізарнымі кулакамі любіў да памяшаньня Вэроніку. Ён нам прызнаўся потым, што захварэў-бы калі-б мы яе не аддалі.

— Цяпер, дабавіў я, аставайся з намі абедаць, добра?... Тады ўсе за стол, увесь мір!

У гэты вечар у нас за сталом было адзінаццаць душ. Гаспарда пасадзілі разам з Вэронікай і ён ня спускаў з яе вочаў, забыўся нават аб свай талерцы; гэтак узварушаны пачуцьцём, што яна належыць да яго, што аж-но слёзы накатваліся яму ў вачох.

Цыпрук і Эмэ, ўжо трэці год як пажаніўшыся, ўхмыляліся спадцішка. Якуб і Разаля, якія пражылі ўжо гадоў дваццаць пяць захоўваліс сур'ёзна, аднак і яны патайком пераглядаліся між сабой расчуленым паглядам. Я сам, здалося аджыў у гэтай закаханай пары, якіх шчасьце замяніла наш стол у райскі куток. Смачная была страва ў гэты вечар! Я прынёс са склепу дзьве бутэлькі пераваранага віна. Выпілі за ўдачу Гаспарда і Вэронікі. У нас гавораць: для маладых удача—гэта ня біцца, мець як найбольш дзяцей і накласьці мяшкі грашмі. Потым запелі. Гаспард знаў дрындушкі. У канцы папрасілі спяяць Марылю; яна ўстала, голас мела як у флейты, такі далікатны, што проста казытаў вушы.

Аднак я ўстаў і падайшоў да вакна. Да мяне прыблізіўся Гаспард, я запытаўся яго:

— Што-ж у вас чуваць новага?

— Нічога, адказаў ён. Гавораць пра вялікія дажджы, што былі апошнімі днямі. Кажуць, што гэта можа нарабіць бяды.

Сапраўды, надовячы ліў дождж праз гадзін шэсьцьдзесят не перастаючы, і ад учора Гаронна шмат прыбыла.

— Слухаць! сказаў я паціскаючы плячамі. Няма чаго баяцца, што год гэта здарэньне бывае. Рэчка нашарасьціцца нібы разлаваўшыся на каго, а потым праз ноч сціхне і стане ласкавая бы ягнё. Пабачыш, сыну, і гэтым разам будзе яшчэ сьмеху... Пачакай, відзіш як распагадзілася!

І я паказаў яму рукой на неба. Была сёмая гадзіна. Ах, якая сінь! Неба было з аднэй сіні. Сіні вялізарны абрус, гэтакі чысты, па якім заходзячае сонейка, плыло бы залаты кружок. Ніколі ня відзеў я каб сяло наша было ў такім супакоі. Тымчасам я вярнуўся на сярэдзіну пакою. Дочкі нашы шчабяталі. Мы слухалі іх і ўсьмехаліся, калі неўспадзеўкі сярод супакою пачуўся крык, крык бяды і сьмерці:

— Гаронна! Гаронна!

(Далей будзе).

*Віленскіх падпішчыкаў просім прыслаць да 10-га студня належныя за газэту грошы.*

## Аб праваслаўным саборы.

Сэн. В. Багдановіч ад імя Бел. Нац. Кам. і Расейск. Нар. Аб'ядн. падаў міністру асьветы мэморыял у справе скліканьня праваслаўнага сабору. Добра ўматываваны мэмор'ял занчываецца такімі пастулятамі:

1. Праваслаўны народ у Польшчы прызнае за неабходнае скліканьне неадложна агульнапольскага праваслаўнага сабору на асновах устаноўленых маскоўскім саборам у гадох 1917/18.

2. Праваслаўны народ не адносіцца варожа да аўтокефаліі прав. царквы ў Польшчы, але жадае, каб варункі ўвядзеньня аўтокефаліі былі згодныя з канонамі царквы; а таксама, каб гэтая аўтокефалія была зацьверджана правінцыяльным саборам польскай праваслаўнай царквы.

3. Сабору гэтаму павінна належыць права ўпарадкаваньня ўнутранных і вонкавых справаў праваслаўнай царквы ў Польшчы.

4. Да скліканьня провінцыяльнага сабору арганізацыя царквы павінна кіравацца пастановамі маскоўскага сабору.

5. Праваслаўная царква, паводле сваіх канонаў, павінна мець права самавыбару вышэйшых прадстаўнікоў свае ўлады.

6. Праваслаўны народ у Польшчы згаджаецца з тым, што Дзяржава не павінна мяшацца ў справы царкоўныя, як і праваслаўная царква ў справы дзяржаўныя; яна таксама шануе асновы канстытуцыі ў гэтай галіне.

7. Маемасныя справы царквы павінны быць упарадкаваны так, каб яе маемасьць была прызнана за прыватную ўласнасьць.

8. Духовныя сэмінарыі і падгатаваўчыя духоўныя школы павінны быць падпарадкаваны царкоўным уладам.

Навука павіна быць ведзенай у роднай мове не вылучаючы зусім расейскае мовы дзеля вялікага яе значэньня ў праваслаўнай тэолёгіі. Гэтая зьмена павінна быць зроблена зараз-жа не чакаючы скліканьня провінцыянальнага сабору.

9. Урад таксама павінен адразу даць дазвол на ўтварэньне або аднаўленьне дзейнасьці царкоўных брацтваў і парафіяльных радаў і на скліканьне дыэцэзыяльных зьездаў у поўным кананічным зборы.

Ніколі ня зьніштажай сваей роднай газэты. Прачытаушы дай яе суседу.

...ды у справе нацыянальных меншасьцяў. Але гэтая справа не кратаецца з месца. Замест міністра калі пачнуць не гаварыць, а нешта рабіць гэтыя нацыянальныя меншасьці, тады гэтае „гаручае пытаньна“ можа вельмі горача скончыцца для Польшчы.

### Вываз збожжа.

Вываз збожжа заграніцу ў апошнім годзе зменшыўся. Тады калі ў 1925 г. за час ад жніўня да лістапада было вывезена пшаніцы 69 тыс. тон а жыта 144 тыс. тон, у апошнім годзе вывезена пшаніцы 14 тыс. т. і жыта 74 тысяч тон.

## Што дзеецца ў сьвеце?

### Пазычка Лігі Народаў для Эстоніі.

2 студзеня газэты з Тальліна зьмяшчаюць пратакол загранічнай пазыкі для Эстоніі. Па тэксце гэтага пратаколу гваранцыяй для пазычкі будзе акцызавы даход з табакі, піва і запалак і г. д. Апошні ня можна будзе абярнуць на гваранцыю для другіх пазыкаў. Калі-б гэты даход ня дацягаваў меры, камісар Лігі Народаў мае права жадаць дапаўняючых гваранцыяў. Спрэчкі разбірае Ліга Народаў. Па чацьвертай часьціне пратаколу 1 мільён фунтаў штэрлінгаў бярэ эмісыйны банк і 351 тысячу гіпатэчны (банк).

### Балтыцкія міністры аб Вільні.

З Рэвліна пішуць, што на паседжаньні 4 г. студзэня трох міністраў замежных справаў эстонскага, фінляндскага і латвійскага высьветлена, што балтыцкія краі будуць і далей трымацца нэўтралітэту ў адносінах да Літвы і Польшчы; справу аб Вільні не хацелі нават закранаць.

### Міністэрскі крызіс у Нямеччыне.

З Бэрліна пішуць, што прэзыдэнт Гіндэнбург даручыць бышаму міністру гаспадаркі Курцыюсу стварыць новы габінет. Курцыюс, які цяпер знаходзіцца ў Вісбадэне, будзе клапаціцца аб тым, каб новы габінэт абаймаў як найшырэйшую кааліцыённую (злучаную са усіх партыяў) групу. У будучай нядзелі адбудзецца паседжаньне цэнтру, якому прыдаюць вялікую вагу ў сувязі з стварэньнем новага габінэту.

### Паменшаньне субсыдыяў для расейскіх эмігрантаў у Чэхаславакіі.

Рада міністраў выдала распараджэньне аб паменшаньні дзяржаўных крэдытаў на гэтак званую „расейскую эміграцыю“. Спыніліся паміж іншым субсыдыі і на палітычную работу расейскіх сацыял-рэвалюцыянэраў. У сувязі з гэтым зачынілася газэта „День“, што выдаваў Керэнскі, як і праскае выдавецтва „Пламя“, расейскіх сацыял-рэвалюцыянераў.

### Паўстаньне ў Мэксыцы.

200 паўстанцаў атакавала ваенны лагер у Леоне. Атаку адбілі. Сярод паўстанцаў забіта 10 асоб. У сувязі з гэтым мясцовыя ўлады арыштавалі яшчэ 11 жыхароў з самага места і прысудзілі іх на сьмерць.

## УСЯЧЫНА.

### Бяз нас ня могуць жыць.

„Польскае Таварыства Апекі над Крэсамі“ намерваецца арганізаваць у красавіку „Месяц Крэсаў Усходніх“. Даход мае быць афяраваны на прапаганду веды аб эканамічным значэньню „крэсаў“ для Польскай Дзяржавы.

Як бачым, Палякі старацца, каб Заходнюю Беларусь і Украінскія землі замацаваць пры Польшчы, але ім гэтага не ўдаецца, бо мы ўжо зразумелі, што з Польшчай нам не па дарозе.

### Землятрасеньне.

З Лёндана пішуць, што на мяжы Калюмбіі і Эквадару, у Амэрыцы землятрасеньне зьнішчыла 4 месты.

## НАВІНЫ.

— **Маніфэстацыя ў дзень Новага Году.** Надовячы віленскі ваявода выдаў распараджэньне, якое забараняе моладзежы далучацца да палітычных маніфэстацыяў. Некалькі дзён пасьля гэтага з'явіліся на вуліцах абвесткі: проч з фашыстоўскім распараджэньнем, проч з ваяводам Рачкевічам!

Абвесткі гэтыя былі знайдзены на Антакольскай вуліцы і Зарэччу.

У самы дзень Новага Году, калі прадстаўнікі ўлады і грамадзянства складалі ў біскупскім палацу на рукі ваяводы навагодныя пажаданьні для п. прэзыдэнта і марш. Пілсудскага, на вуліцы Скапоўцы і пляцу Напалеона сабраўся каля трэцяй гадзіны па палудню гурток моладзежы. Дэманстранты пачалі крычэць перад домам, дзе жыве ваявода. За мінуту паказаўся адзін дзяцюк з чырвоным сьцягам і надпісам: проч з фашыстоўскім распараджэньнем, проч з віленскім ваяводам. У гэтым часе выступіла з падворышча група з 10 паліцыянтаў, якая разагнала маніфэстантаў. 11 асобаў было арыштавана. 5 асобаў сядзіць пад арыштам і дагэтуль.

— **Палякі ўвіваюцца каля вуніі.** Віленская біскупская курыя атрымала ведамасьць, што ў хуткім часе 11 праваслаўных парахвіяў у Ваўкавыскім пав. пяройдуць на ўсходня-каталіцкі абрад (вунію).

— **Архімандрыт Марозаў ізноў перайшоў на праваслаўе.** Архімандрыт Марозаў, які ўжо 18 месяцаў як перайшоў быў на вунію, варочаецца да праваслаўнай царквы. У пісьме да кс. біскупа Яблжыкоўскага тлумачыцца тым, што вунія яшчэ ня мае добра падгатаванага грунту. Праваслаўны арцыбіскуп Тэодозі прыняў просьбу Марозава.

— **„Красное Знамя“ зачынена.** У апошнім часе зачынілася газэта „Красное Знамя“, якую выдавала польская партыя сацыялістычная ў Пінску. Пэпэсы пераканаліся, што абманам Беларусаў ужо ня возьміш.

— **Безрабоцьце.** Урад пасярэдніцтва працы ня можа перадыхнуць ад рэгістрацыі новых кандыдатаў на дзяржаўную запамогу.

7 г. студня лічба безработных ужо дайшла да 4800 асоб.

## З жыцьця Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры.

### Справаздача Гуртка ў Нарэўцы, Бельск. пав. за 1926.

1. Ад часу залегалізаваньня Гуртка (16.X.26) адбыліся чатыры паседжаньні ўраду Гуртка.
2. Гурток рабіў запісь у сябры Інстытуту і арганізаваў і падгатаваў пастаноўку спэктаклю на 8.I.27 (старaства робіць перашкоды ў выданьні дазволу на спэктакль).
3. Гурток мае 12 запраўдных сяброў.
4. Гурток мае залажыць бібліатэчку-чытальню і дбаць аб расквіце яе.
5. Па касавай кнізе на 1.I.1927 г. лічыцца ў прыходах 34 зл. урасходах 25 зл. 75 гр.

Сальдо 8 зл. 25 гр.

*П. Бароўскі* сэкрэтар. *Краснапольскі* старшыня.

---

...вокнамі каб засланіць гэны жудасны вабраз. Мы сіліліся ўсьміхацца, абярнуўшыс на сярэдзіну пакою, увабліччу ціхага сьвятла лямпаў, якое кругамі падала на стол з павабнай утульнасьцю. І тады, калі тут быў супакой, там, за сваей сьпінай, я чуў рокат разгуляўшайся ракі, каторая падымалася ўсё вышэй, ды вышэй.

— Людвік, кажа мне брат Пётра, вада ўжо на тры стапы ад вакна. Трэ' паведаміць нашых.

Я сьціснуў яго за руку каб ён замоўк. Але ўжо ўкрываць бяду была немагчыма. Скаціна білася ў хлявох. Разам пачуліся роў і блеяньне, асьцервянелай жывёлы. Коні так храплі і ржэлі, што вдалёку было чуваць.

— Божа мой, Божа мой, гаварыла Эмэ, каторая ўстала і сьціснуўшы рукамі віскі, уся затраслася. Усе паўставалі і ўжо ня можна было нікога адарваць ад вакна. Кабеты стаялі і моўчкі глядзелі на двор; толькі вецяр разьвеваў іхнія валасы. Сутунела. Змрок разсьцяліўся над вадзяным абрусом. Неба выглядала, як белая посьцілка развешаная над зямлёй. Здалёку падходзіў туман і скора нас зацягнуў, канчаўся жудасны дзень, на зьмену яму прыходзіла ноч загубы. Ні душы жывой... ціха... і толькі гэтае ракатаньне бязмернага мора і роў скаціны.

— Божа мой, Божа мой, гаварылі раз-за-разам кабеты ў поўголасу, быццам пужаючысь чаго.

Страшэнны грук заняў ім мову. Асьцервянелая скаціна высадзіла дзьверы ў хлеве і кінулася ў рудую ваду. Падхопленая апошняй яна барахталася. Бараноў кучамі панясло вадой, як сухія лісты, толькі перакручаваліся на быстрыне, каровы і коні прабавалі не паддавацца. Спярша яны ішлі, потым, недастаючы нагамі дна, плылі. Наш вялікі сівы конь, доўга не паддаваўся сьмерці: станавіўся на дыбы, выцягаваў шыю, храпеў як кавальскі мяшок. Але разышоўшаяся вада хапіла яго пад зад, і мы толькі ўвідзелі як ён чабохнуўся і болі не ўставаў. Тады ў першы раз усе мы закрычэлі. Крык гэты вырваўся нам неяк мімаволі з грудзяў. Выцягваючы рукі да дарагой нашай скаціны, каторую вада зносіла ад нас, мы галасілі. Гледзячы адзін на аднаго, мы заліліся слезамі, што гэтак доўга здзержывалі.

Вада падымалася. Пётра, які не спускаў яе з вока загаманіў:

— Людвік, трэба быць асьцярожным, вада падходзіць да вакна.

Гэтыя словы ўскалыхнулі нас. Я апомніўся і сказаў, пацiскаючы плечамі:

— Нам нічога не пагражае, сьцены здаровыя. Палезем на страху.

Нам застаўся толькі гэты сход. Вада залівала ўсходкі, ступень за ступнем, цурчэла і улівалася праз дзьверы ў пакой. Кінуліся, адзін за адным, сьпяшаючысь да каморы. Цыпрук недзе зьнікнуў. Пасьля я пабачыў, як ён выходзіў з суседняга пакою з трывогай на твары. Тады толькі я агледзіўся, што ня было нашых чаляднiц, калі-ж хацеў яго запытацца, ён, неяк страшна зірнуўшы на мяне, сказаў ціха:

— Пагінулі. Рог паветкі пад іх пакоем рухнуўся. Бедныя дзяўчаты пайшлі, мусіць, каб забраць сваю рухлядзь. Ён гаварыў мне далей паціху, што яны перакінулі былі драбіну да суседняга будынку, каб туды дастацца.

Радзіў яму нічога не гаварыць. Мароз прайшоў мне па скуры. Сьмерць ужо ўвайшла ў дом.

---

Выйшаўшы з пакою нашы і ня думалі гасіць лампаў; на стале ляжалі параскіданыя карты. У пакоі было ўжо на стапу вады.

(Далей будзе).

Прысылайце грошы на падпіску.

# Да нас пішуць.

### З жыцьця „Грамады".

(Ваўкавыскі павет).

У сваім часе „Сял. Ніва" пісала, што нашы сяляне ідуць у „Грамаду" не здабра і не дзеля дабра. Гэтыя словы ўжо сталі зьдзейсьняцца!..

Ваўкавыскае староства няма таго дня, каб не пазывала сялян на расправу за грамадоўскія ўчынкі, пераважна за нелегальныя сабраньні. Накладаюцца кары на „завадзілаў" гурткоў па 500 — 1000 злотых з заменай (пры невыплачальнасьці) на арышт адпаведна вымаганьням карных артыкулаў, а на прысутных, або на звычайных сябраў па 20—70 злотых.

Некаторыя сяляне як мага праклінаюць „грамадаўскіх" кіраўнікоў за той гасьцінец, які атрымліваюць ад „Грамады" замест салодкіх абяцанак.

Да 70 чалавек пераважна з Пескаўскай і Сьвіслоцкай гміны, на чале з Васілем Германам, закладчыкам першага гуртка ў Ваўкавыскім павеце ў вёсцы Ліхасельцы, арыштавана за прыналежнасьць да камуністычных арганізацыяў.

Большасьць іх сядзіць у вастрозе пад сьледствам.

*Скарга.*

### Сялянскія балячкі.

(Ваўкавыскі павет).

Сярод усіх тых балячак нашай пакутнай сучаснасьці, амаль-што ня першае месца займае школьны прымус. Прасьвета — вялікая рэч, дык здавалася-б што і школьны прымус, як шлях да яе, не павінен адчувацца гэтак балюча. Але выходзіць наадварот, бо школьны прымус, для нашага сялянства, зьяўляецца гэтакім цяжарам што бяз ухіленьня яго немагчыма вытрываць.

Школьны прымус зьяўляецца цяжарам дзеля таго, што пры стасаваньні яго не бяруцца пад увагу ўмовы нашага сялянскага жыцьця.

У нашым Ваўкавыскім павеце (дый здаецца па ўсёй Беларусі таксама) дзеці школьнага веку, зьяўляюцца пастухамі, а гэта адымае некалькі месяцаў школьнага часу.

Да гэтага году неяк гэта ўважалася, але сёлета павятовы інспэктар выдаў загад, што пасеньне скаціны дзяцьмі ня будзе бранца пад увагу, а дзеля таго, школьныя гмінныя дазоры проста масамі пазываюць сялянства на расправы і накладаюць кары.

Ужо шмат каму з сялян разасланы паведамленьні аб панакладзеных на іх карах па 100 злотых або па 5 дзён арышту.

Але-ж усё гэта не направіць справы, бо пасьвіць скаціну — рэч неабходная.

Найгорш тое, што дагэтуль ня маем беларускіх школ, а прымус школьны тарнуецца з мэтай палянізацыі нашага краю.

*С.*

### Аб нашых асадніках.

Быццам каб навучыць беларускага хлебароба ляпей гаспадарыць, прыслалі для яго з культурнай Польшчы, ня меней культурнага асадніка. Прыслалі і нам, сялянам Грыцевіцкай воласьці, гэткіх „культрэгераў" нешта дзесяткаў з тры, калі ня больш. Нарэзалі кожнаму зямлі па 20—30 гэктараў, далі грашэй на будову і іншыя гаспарскія прылады дый і сказалі: „ну, а цяпер, шаноўныя панкі, пакажыце вось гэтым, Беларусам, як трэба гаспадарыць, як высока стаіць наша польская культура". Прайшло ўжо 5 гадоў, а нічога новага культурнага мы, простыя сяляне, ад іх навучыцца ня можам. Бачым, як нашыя асаднікі некалькі раз у год, езьдзяць у Несьвіж, як яны самі кажуць па грошы, але нічога ня бачым, каб у гэных гаспадарках зьявілася што нябудзь новае, прыкладнае. Тое самае трохпольле, як і ў нас, той-жа самы плуг, барана. Праўду кажучы, чаго-ж можна ад іх навучыцца, калі яны самі нічога не разумеюць у гаспадарцы?! Нашы асаднікі гэта усе бышыя стражнікі, лёкаі, фурманы, пісары, работнікі і інш. Шмат з іх зусім безграматныя, ніколі яны каля зямлі не хадзілі, цяпер-жа, атрымаўшы зямлю, самі ня ведаюць, што рабіць. Так адзін з іх там, дзе трэба сеяць жыта, сеець авёс, грэчку; дзе парос-бы ячмень, сеець сарадэлю і г. д. Такім чынам, у іх заўсёды бываюць недароды, ня гледзячы на тое, што зямлю далі добрую, ды і кавалачкі немалыя. Калі-ж дабавім да гэтага, што яны блізка хадзілі каля паноў, пераняді іхнія культурныя прывычкі, напр. піць гарэлку, то ўбачым, што хлеба ў іх хапае да Каляд.

Бяручы ўсё гэта пад увагу, мы, прастыя сяляне, старонімся гэтай польскай культуры.

*Гаспадар.*

### Цемната!

Ня ведаю, як дзе, але ў нас у Грыцевіцкай воласьці, цемната трымаецца яшчэ даволі моцна. Прыехаўшы ў нашую воласьць цыган, ці проста так чалавек, які хоча, лёгкім спосабам, галоўным чынам на народнай цемнаце, зарабіць грош, смашна з'есьці, выпіць, — пэўна што каяцца ня будзе.

Яму нянясуць усяго, чаго ён толькі пажадае, абы толькі мог добра малоць языком, варожыць на карты і інш.

Нядаўна быў у нас гэткі выпадак. У вёску Заельня, заехаў пераначаваць нейкі чалавек. Назаўтра гэты чалавек шапнуў аднаму, другому, што ён можа „зрабіць", „адрабіць" гэта знача, можа зачараваць і гадае на картах, памагае ад усялякіх хвароб. Гэтага было даволі, каб у працягу дзесяці мінут, у хаце, дзе ён астанавіўся, сябралася шмат народу, асабліва жанчын. І вось, адна просіць, каб кінуў на карты, другая, каб даў нейкай масьці ад жывата, трецьцяя ад галавы, чацьвертая просіць, каб даў якога зельля, каб былі дзеці і г. д. Знахар абяцаець усё гэта выпаўніць, але кажа каб за яго веду кожная прынясла што нябудзь. Не праходзіць і пяці мінут, як адна нясе кусок палатна, другая кусок сала, трэцьцяя цягне на плячах з пайпуда жыта, чацьвертая нясе вянок цыбулі, пятая паўбутэлек гарэлкі і г. д. Даўшы бабам рожнага зельля, вады, паваражыўшы на картах, добра выпіўшы і закусіўшы да вечара наш знахар напакаваў свой воз рожным дабром і паехаў далей.

Пабываў ён і ў Бурачках, Капланавічах, Мервінах і можна сказаць, што калі ён так аб'ехаў усю воласьць, то пэўна, што зарабіў больш чым які селянін з паўвалокі. Глядзіш на гэта і дзівішся. Няўжо-ж у нашыя часы, можа існаваць гэткая цемната? Няўжо-ж, могуць свабодна раз'яжджаць па ўсёй воласьці падобныя дармаедны, ашуканцы?

### Хаўтуры.

(м. Маркова, Лебедзеўскай вол., Малад. пав.)

У гэтым мястэчку памёрла адна кабеціна. Пахавалі яе без царквы, бяз іконаў і нават без званоў. Але за што такая кара?

А вось, калісь аддавала дачку замуж і няжела чым заплаціць за шлюб, а пастыр за шлюб бярэ нямнога—55 зл. і 80 зл. Дык ён за 55 зл. забраў сьвіньню, якая каштуе 155 зл. прытым яшчэ астатнія 7-а парасят 4 тыднявыя. Забраў усю гаспадарку беднай кабеце, толькі асталася 1 курыца. Стала бедная баба прасіць у гэтага пастыра, каб адпусьціў хаця адно парасё, бо іна' ай прыдзецца ісьці з торбай па сьвеце. Але пастыр і з кватэры выгнаў.

Дык пасьля сьмерці гэтае кабеты, дзеля таго, што за похараны ня было ўжо чаго ўзяць, пахавалі яе бяз хрысьціянскага абраду.

За бедных дык і свае пастыры ня хочуць маліцца.

*Палек Алёкса.*

*Усіх падпісчыкаў просім прысылаць належныя за газэту грошы.*

## НАШАЯ ПОШТА.

**Анішчыку А. з Мондзін:** 1. Паліцыянт сам без панятых ня мае права рабіць рэвізыі.

2. Калі бацькавы тэстамант зацьверджаны ў судзе, то ўсю гаспадарку трэба падзяліць паводле тэстаманту. Калі тэстамант не прызнаны важным, дык тады кожнае дзіця павінна атрымаць роўную часьць. Калі дачка вышла замуж перад сьмерцяй бацькі і атрымала пасаг, то пры падзеле спадку не бярэ ўчасьця.

3. Некаторыя месцы вашых твораў зусім добрыя, але ўсе вершы да канца ня вытрымыны. Чытайце больш паэтыцкіх твораў, магчыма, што зусім будзеце добра пісаць, а тады Вашыя вершы будзем друкаваць.

4. Вашыя карэспандэнцыі маюць прыватны суседзкі характар. Выбірайце такія тэмы, каб усім нашым падпісчыкам было цікава прачытаць друкаванае.

5. Інструкцыю і заявы высылаем.

**Клімовічу Ад.:** „Асновы агранамічнай службы на Беларусі" не зьмяшчаем, бо гэтая праца мае акадэмічны характар. Просім пісаць папулярныя гаспадарскія артыкулы (парады) для друку.

**Палеку А.:** Пішыце больш аб сялянскім жыцьці.

**Свойскаму:** Ваш артыкул нічога новага ня прыносе, а затым ня друкуем.

**Войнічу Мікалаю:** Паводле заявы ўласьніка календара гр. Станкевіча ён выслаў Вам адзін календар. За недаручэньне поштай календара ён ня хоча браць на сябе адказнасьці. З прэтэнсіямі звярачвайцеся: Wilno, Krzywe Koło 21 m. 3.

**Грышэлю Івану:** Газэту пасылаем ад 15 сьнежня.

**Здроку Тарасу:** З пасадамі ў Вільні цяжка. Аб багаслоўскіх курсах у Вільні ня чуваць. Газэту Вам пасылаем.

Івану Бабашу, Міхасю Гадлеўскаму, Івану Пракапені, Адаму Казушчыку, Фэліксу Калесьніку, Ф. Кумпяку, Гальяшу Федаркевічу — газэту пасылаем.

**Дасталі:**

Ад: Таўлая П., Белюка Івана, Мальчыка Ўладыслава — **па 2 зл.**

Ад: Дожына Нестара, Грыгарцэвіча Антона, Пятроўскага І., Малькі А., Нестарчука Ів., Шламіна Ів., Куцько А. — **па 1 зл.**

## Друкарская абмылка.

У папярэднім нумары ў артыкуле „Падатковыя цяжары" абмылкова надрукавана 242 дзесяціны замест 2,42 дзесяцін.

## Куток сьмеху і сатыры.

### З падслуханых гутарак.

— Чаму гэта Галоўную Ўправу Т-ва Беларускае Школы так надта абайшоў ліст ксяндза Станкевіча аб Луцкевічу?!...

— Бо Ўправа не згаджаецца з гэты лістом і абразілася за Луцкевіча...

— А чаму-ж яна не рэагавала, калі яго білі па твары?...

— Ну, пэўне тады яна з гэтым... згаджалася...]

### Віленская загадка.

Сьпярша ядналіся,
Як грошы даваліся,
А як не даліся,
Яны разайшліся...
І пагадзіліся
І пасварыліся,
А потым спакаліся
І ізноў аб'ядналіся,
Вось так сыны!
Дых хто-ж гэта яны?!...

(Першаму, хто адгадае, ад аўтара будзе зусім дарма выслана адно пудэлка запалак).

### У безработных інтэлігэнтаў.

— А чаму гэта вы, паночку, у гэтым годзе на'т на сьвятках ня візытуеце?!...

— А неяк ня прыемна: прыдзеш, а тамака п'юць, ядуць...

— А вы хворы ці што?!...

— Не!... паночку, я, бачыце, як безработны, маю зубы на паліцы, дык нямашака чым есьці...

*Малая Пстрычка.*

## БІРЖА.

Вільня, 7.І.

ВАЛЮТЫ.

| | |
|---|---|
| Даляры . . . . . . . | 8.98⅓—8.97¼ зл. |
| Рублі зал. (10 р.) . . . . | 47.45—47.35 „ |

## Агульны сход Гуртка Інстытуту ў Нарэўцы.

У пятніцу 14-га студня с. г. у 2 гадзіне адбудзецца агульны сход Гуртка Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры ў Нарэўцы, Бельскага павету.

Парадак дня:

1) Справаздача ўраду Гуртка.
1) Выбары новага ўраду Гуртка.
3) Бягучыя справы.

**П. Бароўскі** — сэкрэтар. **Краснапольскі** — старшыня.

## СЯЛЯНЕ!

Аб усіх крыўдах, аб зьдзеках адміністрацыі і аб вашым жыцьці пішыце ў сваю газэту „Сялянскую Ніву".

Рэдактар і выдавец Л. Міцька. Беларуская Друкарня ім. Ф. Скарыны, Вільня—Людвісарская 1.